
навантажень: порівняльний аналіз. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2022. №2. С. 129-137.

6. Ljubomyr P. Tsaryk, Ivan P. Kovalchuk, Petro L. Tsaryk, Bogdan S. Zhdaniuk, Ihor R. Kuzyk. (2020). Basin systems of small rivers of Western Podillya: state, change tendencies, perspectives of nature management and nature protection optimization. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 29.(3), 606-620.

Микола ПОДТАБАЧНИЙ, магістрант
Науковий керівник: **доктор філософії (Ph.D) Кузик І.Р.**

ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЧОРТКІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Чортківська територіальна громада Чортківського району розташована у південній частині Тернопільської області (рис. 1). До складу громади входять м. Чортків (центр громади) і 7 сільських населених пунктів: Бичківці, Біла, Горішня Вигнанка, Переходи, Пастуше, Росохач, Скородинці [2]. Чортківська громада межує: на півночі і заході – із Білобожницькою громадою, на сході – із Копичинецькою і Заводською територіальними громадами, на півдні – із Нагірнянською громадою.

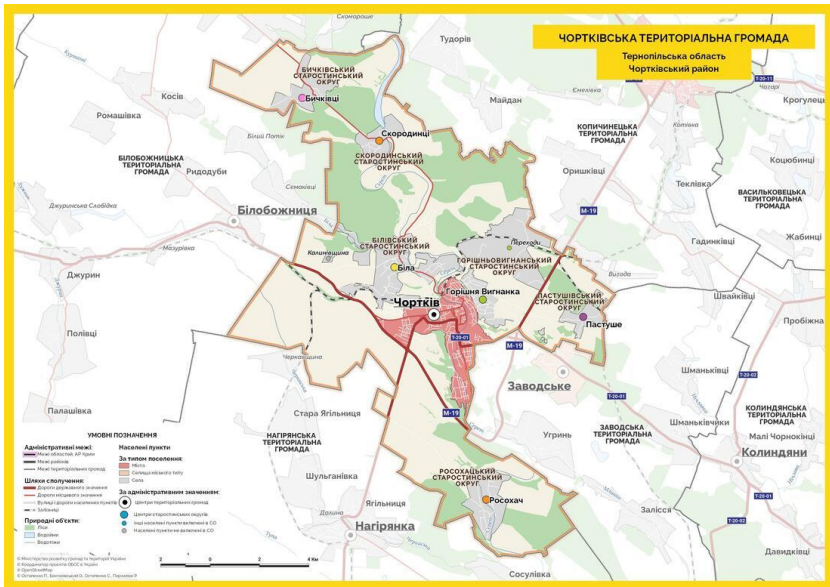
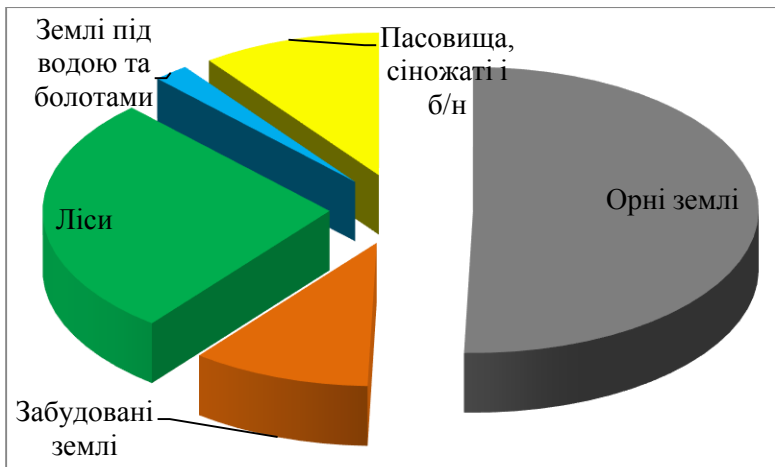

Рис. 1. Чортківська територіальна громада [4]

Загальна площа Чортківської територіальної громади станом на 1 січня 2024 року становить 15 700 га, чисельність населення 36 630 осіб. У структурі землекористування Чортківської територіальної громади переважають землі сільськогосподарського призначення – 60%, у тому числі 50% – орні землі, 8% – пасовища, 1% – багаторічні насадження і 1% – сіножаті; лісовкриті землі в громаді займають 27%, забудовані землі – 10% і землі під водою та болотами – 2% (рис. 2) [3].

Рис. 2. Структура землекористування Чортківської територіальної громади

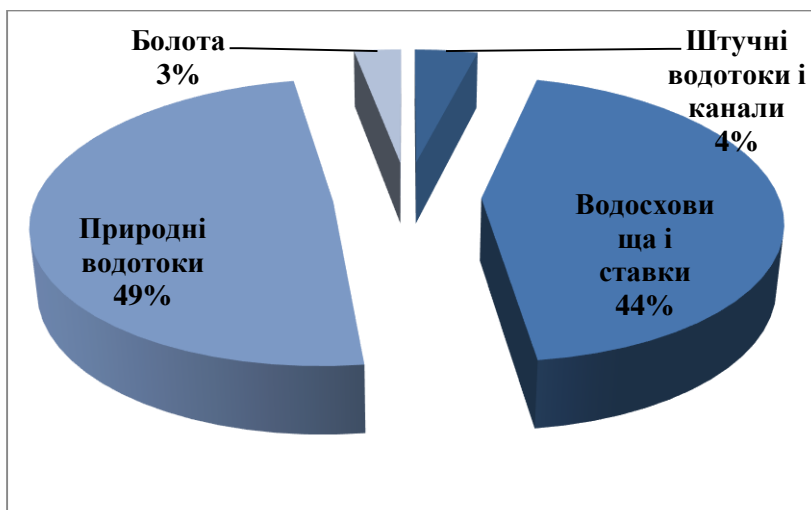
Чортківська міська територіальна громада значною мірою покрита лісами, переважно хвойними та мішаними лісами. Загальна площа лісових ресурсів громади складає 4155 га, з яких ліси першої групи – 2019 га, ліси другої групи – 1934 га. В громаді зосереджено 42 га захисних насаджень. Експлуатаційні запаси деревини в громаді складають понад 2981 га лісів, для захисної, природоохоронної та біологічної мети в громаді зосереджено 994 га лісів. Лісові масиви розташовані переважно на південних і східних схилах пагорбів, у річкових долинах та на узвишшях. Значна частина лісів громади має захисне значення, оскільки вони запобігають ерозії ґрунтів і регулюють водний баланс у регіоні [6].

Ліси Чортківської громади використовуються переважно для лісогосподарських цілей, таких як заготівля деревини, зокрема дуба, який є цінною породою. Лісові та земельні ресурси Чортківської громади є важливим природним і економічним потенціалом регіону. Ліси відіграють екологічну та захисну роль, забезпечуючи збереження біорізноманіття та захист ґрунтів від ерозії. Земельні

ресурси, особливо родючі орні землі, активно використовуються для сільськогосподарської діяльності, яка є основою місцевої економіки. Водночас громада стикається з екологічними викликами, пов'язаними з ерозією ґрунтів і забрудненням, що потребує сталого підходу до використання земель [6].

Водний фонд Чортківської територіальної громади, загальною площею 244 га (рис. 3), представлений природними водотоками (річки, струмки) – 119 га, штучними водотоками (канали, колектори) – 11 га і штучними водосховищами і ставками – 106 га, болота в громаді займають лише 8 га.

Рис. 3. Структура земель водного фонду Чортківської територіальної громади

Чортківська громада має доволі розвинуту гідрологічну мережу – малих річок і ставків. Основною водною артерією громади є річка Серет. Водні ресурси є важливими для сільського господарства, зрошення та частково для місцевих потреб водопостачання [6].

У структурі водокористування Чортківської громади переважає використання води на питні і санітарно-гігієнічні потреби (94%) (рис. 4). У 2023 році в Чортківській громаді було використано понад 499 тис. м³ свіжої води. Із природних водних об'єктів, в межах громади, забрано 566 тис. м³ води, у тому числі із підземних водозаборів – 538 тис. м³ [1].

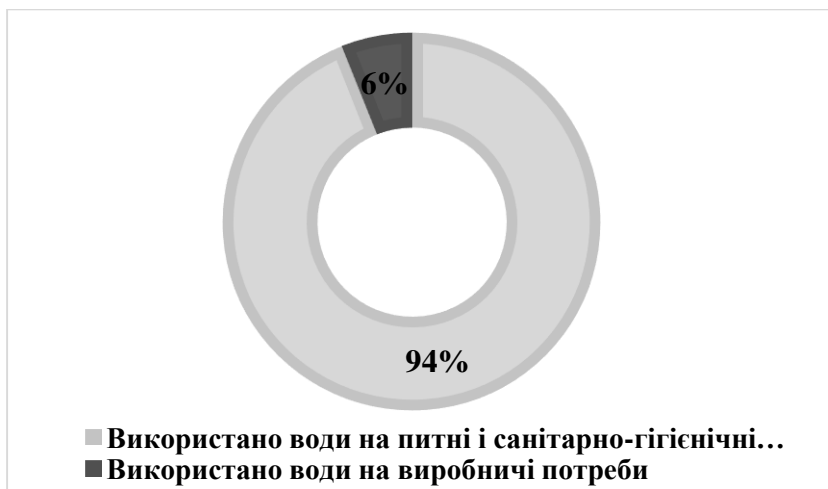
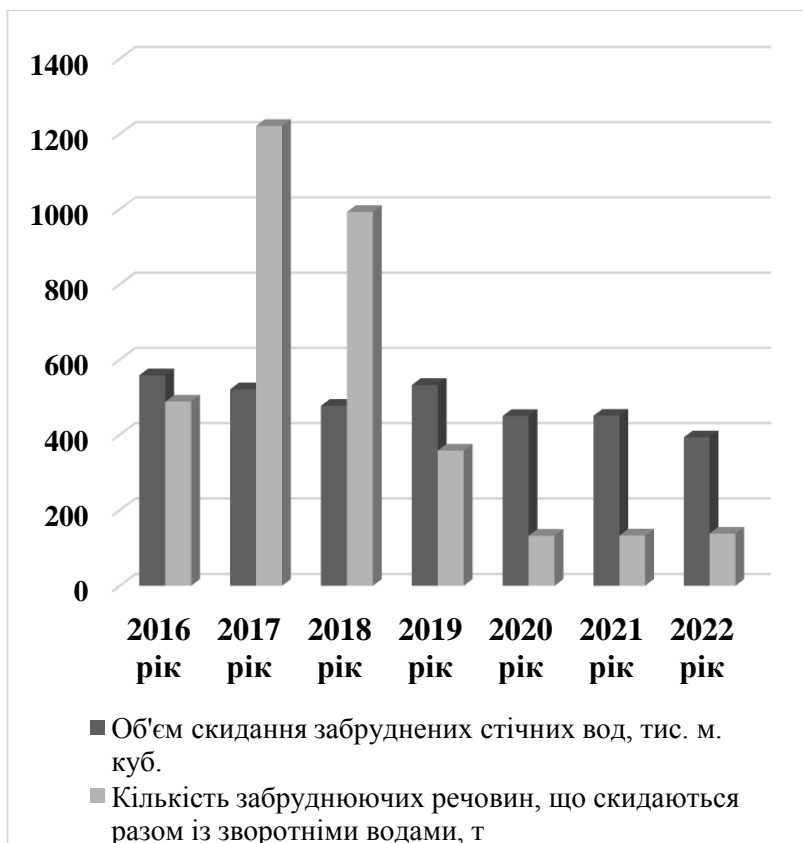

Рис. 4. Структура водокористування Чортківської територіальної громади

Обсяги загального водовідведення у межах Чортківської громади за 2023 рік склали 402 тис. м³ води [1]. У поверхневі водні об'єкти досліджуваної території за звітний рік було скинуто 400 тис. м³ стічних вод, які у повному обсязі були очищені на очисних спорудах [1].

Впродовж 2016-2022 років у річку Серет в межах Чортківської громади, було скинуто 3382 тис. м³ забруднених або недостатньо очищених зворотних вод (рис. 5). Разом із забрудненими стоками у річку Серет потрапило 3463 т забруднюючих речовин.

Рис. 5. Динаміка скидання забруднених зворотних вод у річку Серет в межах Чортківської територіальної громади

Не зважаючи на вище зазначені факти, за даними Регіонального офісу водних ресурсів у Тернопільській області, усі показники хіміко-біологічного складу води у контрольному створі річки Серет у м. Чортків відповідали нормам, що ставляться до поверхневих водних об'єктів господарсько-побутового призначення (табл. 1).

Таблиця 1

Середньорічна концентрація речовин у контрольному створі річки Серет у м. Чортків

Назва показника	Вміст у контрольному створі річки Серет			ГДК хімічних речовин у поверхневих водних об'єктах господарсько-побутового та рекреаційного призначення
	2021 рік	2022 рік	2023 рік	
Завислі речовини	17 мг/дм ³	18 мг/дм ³	13 мг/дм ³	75 мг/дм ³
Загальне залізо	0,05 мкг/дм ³	0,05 мкг/дм ³	0,07 мкг/дм ³	300 мкг/дм ³
Розчинений кисень	10,6 мгО ₂ /дм ³	11,3 мгО ₂ /дм ³	9,7 мгО ₂ /дм ³	≥4,0 мгО ₂ /дм ³
Мінералізація	339 мг/дм ³	357 мг/дм ³	399 мг/дм ³	1000 мг/дм ³
БСК ₅	2,3 мгО ₂ /дм ³	2,5 мгО ₂ /дм ³	2,9 мгО ₂ /дм ³	≤6 мгО ₂ /дм ³
ХСК	20,3 мгО ₂ /дм ³	21 мгО ₂ /дм ³	17 мгО ₂ /дм ³	30 мгО ₂ /дм ³
Сульфати	55 мг/дм ³	59 мг/дм ³	76,3 мг/дм ³	500 мг/дм ³
Хлориди	30 мг/дм ³	38 мг/дм ³	39 мг/дм ³	350 мг/дм ³

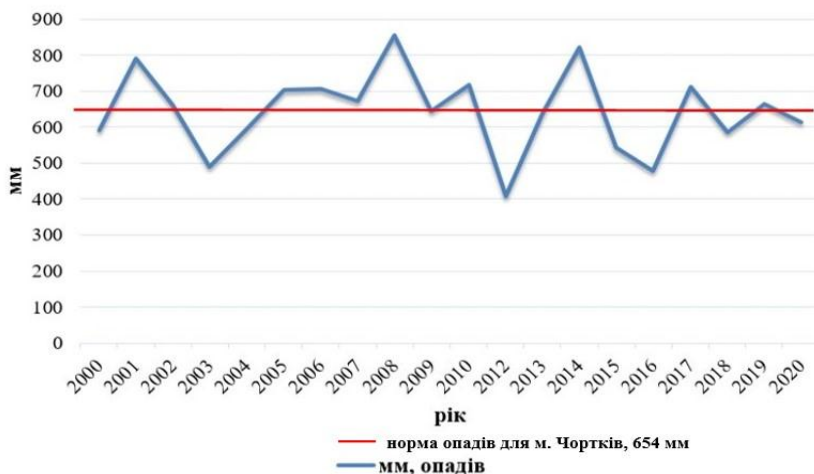

Фосфати	1,02 мг/дм ³	1,11 мг/дм ³	1,02 мг/дм ³	1-3,5 мг/дм ³
Нітрати	5,7 мг/дм ³	5,6 мг/дм ³	7,04 мг/дм ³	45 мг/дм ³

Клімат Чортківської громади характеризується як помірно континентальний, що притаманний більшій частині Західної України. Він має чітко виражені сезони з відносно м'якими зимами та теплим літом. Зими у Чортківській громаді м'які, проте можуть бути холодними, з середніми температурами в січні на рівні -3°C до -6°C . Іноді температура може опускатися до -10°C або нижче під час холодних антициклонів. Сніговий покрив встановлюється в грудні і може триматися до березня, проте відлиги можливі навіть посеред зими. Літо тепле, середня температура липня становить $+18^{\circ}\text{C}$ - $+22^{\circ}\text{C}$. У спекотні дні температура може підніматися до $+30^{\circ}\text{C}$. Переважають помірно теплі дні, що створюють комфортні умови для сільськогосподарських робіт і туризму. Весна настає досить швидко, і вже в квітні температура піднімається до $+10^{\circ}\text{C}$, хоча нічні заморозки ще можливі. Осінь тривала і тепла, з вереснем і жовтнем, що характеризуються м'якими температурними умовами ($+10^{\circ}\text{C}$ до $+15^{\circ}\text{C}$) [6].

Річна кількість опадів у Чортківській громаді коливається в межах 600-700 мм (рис. 6). Основна частина опадів припадає на літні місяці у вигляді дощів, часто супроводжуваних грозами. Літо є найбільш дощовим сезоном, під час якого випадає, найбільша кількість опадів (до 80-90 мм на місяць). Це можуть бути як тривалі, так і короткочасні зливи. Зима приносить менше опадів, переважно у вигляді снігу, хоча інколи можливі мокрий сніг та дощі через відлиги. Загальна кількість зимових опадів значно менша, ніж влітку. Переважаючі вітри в регіоні західні та північно-західні [6].

Рис. 6. Динаміка зміни річної суми опадів у м. Чортків впродовж 2000-2020 років

Чортківська громада має не значний природоохоронний потенціал, загальна площа об'єктів природно-заповідного фонду складає близько 603,5 га. В громаді створено лише 15 територій та об'єктів ПЗФ, серед яких лісовий заказник «Дача Галілея» загальнодержавного значення, два заказники місцевого значення – лісовий «Резерват клонів Дуба Звичайного» і загальнозоологічний «Звіринець-Білецький» та 13 пам'яток природи місцевого значення. Ці території відіграють ключову роль у збереженні природних ландшафтів і охороні біорізноманіття [5].

Тож пісумовуючи можна зазначити, що еколого-географічний стан Чортківської громади є відносно сприятливим у порівнянні з промисловими регіонами, проте має низку проблем, пов'язаних з вирубкою лісів, ерозією ґрунтів, неорганізованою утилізацією відходів та забрудненням водних ресурсів. Для покращення ситуації необхідні посилені природоохоронні заходи, вдосконалення системи управління відходами та активізація екологічної освіти населення.

Література:

1. Державне агентство водних ресурсів України. Державний облік водокористування. URL: <https://www.davr.gov.ua/derzhavnij-oblik-vodokoristuvannya> (дата звернення 24.10.2024 року).
2. Децентралізація. Офіційний сайт. URL: <http://decentralization.gov.ua>
3. Заблоцький Б., Гавришок Б., Дем'янчук П. Облік площ земель сільськогосподарського призначення територіальних громад Тернопільської області: джерела, повнота та репрезентативність інформації. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія*. 2022. №2. С. 76-83.
4. Міністерство розвитку громад та територій. Адміністративно-територіальний устрій України. URL: <https://atu.decentralization.gov.ua/#karta> (дата звернення 12.10.2024 року).
5. Офіційний сайт Управління екології та природних ресурсів Тернопільської ОДА. Мережа природно-заповідного фонду. URL: <https://ecology.te.gov.ua/prirodno-zapovidnij-fond/merezha-pzf/#1-merezha-pzf> (дата звернення 10.10.2024 року).
6. Природні умови та ресурси Тернопільщини. За заг. ред. М.Я. Сивого, Л.П. Царика. Тернопіль: ТзОВ: «Терно-граф», 2011. 512 с.